

14.3.2022

Valtiovarainministeriö

Viite VN/690/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtion virkamieslain ja Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Suomen Akatemian lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle valtion virkamieslain ja Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain muuttamisesta.

Ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi avoimista ja ennakoitavista työehtoista Euroopan unionissa (Työehtodirektiivi). Virkamiehelle annettaisiin kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehtoista. Lisäksi viranomaisen olisi osa-aikaisen tai määräaikaisen virkamiehen pyynnöstä annettava perusteltu vastaus mahdollisuudesta pidentää säännöllistä työaikaa tai nimityksen kestoaikaa. Jos työnantajalla on velvollisuus tarjota virkamiehelle työn edellyttämää koulutusta, sen olisi oltava virkamiehelle maksutonta ja sen olisi tapahduttava työaikana. Lisäksi valtion virkamiehen sairauden todistamista koskevaan säännökseen ehdotetaan muutoksia.

Suomen Akatemia esittää lausuntonaan luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtion virkamieslain ja Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain muuttamisesta seuraavaa.

Yleistä

Yleisenä huomiona esitysluonnokseen Suomen Akatemia haluaa tuoda esille **huolen siitä, että muutokset aiheuttaisivat hallinnollista lisätyötä**. Säädosmuutosten aiheuttamat velvoitteet virastolla tulisi voida hoitaa tarkoituksenmukaisella tasolla ja riittävän kevyellä menettelyllä, ottaen huomioon jo virastoissa olevat toimintatavat henkilöstöasioiden hoidolle. Lisäksi tietysti on huomioitava, että kyse on työehtodirektiivin täytäntöönpanosta, joka asettaa menettelyille tietyt reunaehdot. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan ko. pykäläehdotuksista aiheutuu hallinnollista työtä, mutta arvion mukaan vain jonkin verran lisäkustannuksia. Akatemian näkemyksen mukaan lisäkustannukset eivät välttämättä ole vähäisiä.

Ehdotus virkamieslain 6 e §:ksi

Virkamieslakiin ehdotetaan uutta pykälää, jonka mukaan virkamiehelle on annettava kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehtoista tietyssä säädetyssä ajassa, jos ehdot eivät käy ilmi viran tai virkasuhteen nimityspäätöksestä tai nimitetylle annetusta nimittämiskirjasta. Pykälässä säädettäisiin ehtoista, jotka selvityksestä vähintään tulee käydä ilmi. Selvitys voitaisiin antaa yhdellä tai useammalla asiakirjalla niiden tietojen osalta, jotka eivät käy ilmi nimityspäätöksestä tai nimittämiskirjasta.

Ko. pykälässä edellytetty selvitys työnteon keskeisistä ehdoista annetaan jo nykyään pääosin nimityspäätöksessä ja nimittämiskirjassa. Jotta kussakin virastossa ei tarvitsisi erikseen valmistella ja laatia säännösten edellyttämiä menettelyjä ja asiakirjoja, tulisi valtionhallinnossa olla yhteinen valtiovarainministeriön laatima nimityspäätösmalli, jossa ilmenisi pääosin edellytetyt ehdot. Esityksen mukaan selvitys voidaan antaa myös sähköisesti, jolloin tietojen on oltava työntekijän saatavilla tallennettavissa tai tulostettavissa, ja työnantajan tulee tällöin saada todistus tietojen toimittamisesta tai vastaanottamisesta. Olisi tarpeen tarkentaa, mitä tarkoitetaan todistuksella tässä tilanteessa ja mikä menettely olisi tässä tarkoituksenmukaisin. Lisäksi olisi tarkennettava, miten ehtojen muutoksista tulee antaa selvitys. Olisi tarkoituksenmukaista, että selvityksen voisi antaa esimerkiksi intranetin kautta koko henkilöstölle.

Pykäläehdotuksen 2 momentin 5 kohdan mukaan selvityksessä olisi annettava tieto viran tai virkasuhteen pääasiallisista tehtävistä tai niiden määräytymisperusteesta. Virkamiehen tehtävät määräytyvät muun muassa lainsäädännön, viraston työjärjestyksen, viran perustamispäätöksen ja viranomaisen muiden erillisten päätösten perusteella. Tällöin riittävää olisi viitata asianomaiseen erilliseen perusteeseen. Lähtökohtaisesti em. säännöksissä ja asiakirjassa ei liene pääasiallisista tehtävistä säädetty tai määrätty yksityiskohtaisesti vaan tehtävät on määritelty tehtäväkuvauksessa. Epäselväksi jää, mikä on säännösehdotuksen edellyttämä riittävä tarkkuus tehtävien sisällöstä.

Lakiehdotuksen 6 e §:n 2 momentin 10 kohdan mukaan selvityksessä on käytävä ilmi mahdollisuus lakiin, sopimukseen tai käytäntöön perustuvasta oikeudesta työnantajan tarjoamaan koulutukseen. Työnantajan olisi informoitava virkamiestä siitä, että tällä on lakiin tai virkaehtosopimukseen perustuva oikeus saada koulutusta. Lisäksi olisi informoitava virkamiestä koulutusoikeudesta, joka perustuu työnantajan koulutuspolitiikkaan. Selvitys annettaisiin vain, jos virkamiehellä on jokin oikeus koulutukseen. Muussa tapauksessa selvitystä ei tarvitsisi antaa. Esityksestä ei käy ilmi, mitä käytäntöön tai työnantajan koulutuspolitiikkaan perustuvalla koulutuksella ja virkamiehen oikeudella koulutukseen tässä tarkoitetaan ja mikä on sellaisen koulutuksen suhde lakiin tai sopimukseen perustuvaan koulutukseen.

Ehdotus virkamieslain 9 d §:ksi

Virkamieslakiin ehdotetaan uutta 9 d §:ää, jonka mukaan viranomaisen olisi osa- tai määräaikaisen virkamiehen pyynnöstä annettava perusteltu vastaus mahdollisuudesta pidentää virkasuhteen säännöllistä työaikaa tai nimityksen kestoaikaa.

Pelkkä virkamiehen tiedustelu asiasta ei vielä laukaisisi pykälässä tarkoitettua velvoitetta, vaan tarkoituksena olisi, että virkamies ja viranomainen voisivat jatkossakin käydä vapaamuotoista keskustelua virkasuhteen ehdoista ilman laissa asetettuja vaatimuksia. Hyvä, että jatkossakin olisi tarkoitus vapaamuotoisen keskustelun kautta käydä läpi pykälän edellytyksiä tarkoituksenmukaisella tavalla ilman hallinnollista lisäkuormitusta. Toisaalta voi tulla tilanteita, joissa ehdotuksen menettelyllä voidaan ennaltaehkäistä mahdollisia erimielisyystapauksia.

Viranomaisen olisi virkamiehen nimenomaisesta pyynnöstä annettava virkamiehelle perusteltu ja kirjallinen vastaus. Velvollisuus syntyisi virkamiehen nimenomaisesti pyytäessä vastauksen saamista kirjallisesti. Ehdotuksen mukaan määräaikaisen virkamiehen osalta pyyntö voisi koskea nimityksen

kestoajan pidentämistä, jolloin se voisi tarkoittaa toistaiseksi voimassa olevaan virkasuhteeseen siirtymistä, mutta mahdollisesti myös määräaikaisen nimityksen kestoajan pidentämistä. Määräaikaisille nimityksille pitää olla virkamieslain mukaiset määräaikaisuuden perusteet, samoin, jos määräaikaista virkasuhdetta jatketaan. Vakinaiseen virkaan nimitys tapahtuu lähtökohtaisesti avoimen haun kautta, virkamieslain joitakin poikkeussäännöksiä lukuun ottamatta.

Ehdotus virkamieslain 23 a §:n muuttamiseksi

Virkamieslain nykyistä 23 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyisen kolmen vuorokauden sijasta virkamies voisi todistaa sairautensa enintään viiden vuorokauden ajalta myös muulla virkavapauden myöntävän viranomaisen hyväksymällä luotettavalla tavalla kuin lääkärin-, terveydenhoitajan- tai sairaanhoitajan antamalla todistuksella. Akatemia kannattaa ehdotettua lyhytaikaisen sairauspoissaolon todistamisen lieventämistä. Muutos yksinkertaistaa lyhyiden sairauspoissaolotilanteiden hoitamista sekä viraston että virkamiehen näkökulmasta ja myös voi vähentää lyhyissä poissaolotilanteissa työterveydenhuollon käyntejä ja kustannuksia. Kuitenkin on hyvä, että jatkossakin viranomaisella säilyy mahdollisuus myös edellyttää todistusta jokaiselta sairauspoissaolopäivältä.

Johtaja

Katja Majamaa

Johtava lakimies

Maarit Saarela